

nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran A Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Atha. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum*. Amen.

Explicit Epistola B. Pauli apostoli ad Corinthios I.

* Atque hic *amen* addit Palatinus ms. : quod verbum reticet Græcus textus.

B. PAULI APOSTOLI

INCIPIIT

EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

[*Cap. I.*] Paulus apostolus Jesu Christi per vo- B
luntatem Dei, et Timotheus frater, Ecclesiae Dei,
quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in
universa Achaia. Gratia vobis et pax a Deo Patre
nostro, et Domino Jesu Christo. Benedictus Deus
et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater miseri-
cordiarum, et Deus totius consolationis, qui con-
solatur nos in omni tribulatione nostra; ut possi-
mus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura
sunt, per exhortationem, qua exhortamur et ipsi
a Deo. Quoniam sicut abundant passiones Christi in
nobis [*Ms. vobis*]: ita et per Christum abundat
consolatio nostra. Sive autem tribulamur pro ve-
stra exhortatione et salute, a sive consolamur pro
vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra ex-
hortatione et salute, quæ operatur tolerantiam ear-
rundem passionum, quas et nos patimur: ut spes
nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii
passionum estis, sic eritis et consolationis. Non
enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione
nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra mo-
dum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet
nos etiam vivere. Sed ipsi in nobismetipsis res-
ponsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in
nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos: qui de tan-
to periculo nos eripuit, et eruit: in quem spera-
mus quoniam et adhuc eripiet, adjuvantibus et
vobis in oratione pro nobis: ut ex b multorum per-
sonis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos
gratiæ agantur pro nobis. Nam gloria nostra hæc
est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simp-
licitate cordis et sinceritate Dei, et non in sapientia
carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus
in hoc mundo; abundantius autem ad vos. Non
enim alia scribimus vobis [*Ms. tac. vobis*], quam
quæ legistis, et cognovistis [*Ms. cognoscitis*]. Spe-
ro autem quod usque in finem cognoscetis, sicut et
cognovistis nos ex parte, quod [*Ms. add. nos*] gloria

vestra sumus, sicut et vos nostra, in die Domini
nostri Jesu Christi. Et hac confidentia volui prius
venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis: et
per vos transire in Macedoniam, et iterum a Ma-
cedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Judæam.
Cum ergo hæc voluissem, numquid levitate usus
sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut
sit apud me, Est et Non? Fidelis autem Deus, quia
sermo noster, qui fuit [*Ms. sit*] apud vos, non est
in illo, Est et Non c. Dei enim Filius Jesus Chri-
stus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me,
et Silvanum, et Timotheum, non fuit Est et Non,
sed Est in illo fuit. Quotquot enim promissio-
nes Dei sunt in illo Est: ideo et per ipsum Amen
Deo ad gloriam nostram. Qui autem confirmat nos
vobiscum in Christo [*Ms. Christus Dominus*], et
qui unxit nos Deus: qui et signavit nos, et dedit
pignus Spiritus [*Ms. Spiritum*] in cordibus nostris,
Ego autem testem Deum invoco animam meam quod
parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia
dominamur fidei vestræ, sed adjuutores sumus gan-
dii vestri: nam fide statis.

[*Cap. II.*] Statui autem hoc ipsum apud me, ne
iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego
contristo vos: et quis est, qui me lætificet, nisi
qui contristatur ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis,
ut non cum venero, tristitiam super tristitiam ha-
beam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens
in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium ve-
strum est. Nam ex multa tribulatione et angustia
D cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut
contristemini: sed ut sciatis, quam charitatem ha-
beam abundantius in vobis. Si quis autem contrista-
vit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem
omnes vos. Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio
hæc, quæ sit a pluribus: ita ut econtrario magis do-
netis, et consolemini, ne forte abundantiori tristi-
tia absorbeatur qui ejusmodi est. Propter quod ob-

quidem litteræ pressius, ἐν πολλῶν προσώπων, legitur,
et multarum facierum.

c Studiosus nonnemo ex veteri fortasse Latina in-
terpretatione hic addidit, sed est in illo, Est. Ita et
paulo post, non fuit in illo Est et Non, sed, etc.

* Solida isthæc periocha, sive consolamur pro vestra
consolatione, etc., juxta Græcum archetypum Pala-
tinus ms. omnino ignorat. Mox eidem pressius tex-
tū, quæ operatur in tolerantia, ἐν ὑπομονῇ.

b Pro ex multorum personis in Palatino ms., Græcæ

secro vos, ut confirmetis in illum charitatem. Ideo enim, et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana: non enim ignoramus ^a cogitationes ejus. Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valescens eis, profectus sum in Macedoniam. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo: in iis qui salvi fiunt, et in iis qui per-eunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus? Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

[Cap. III.] Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiiis epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur et legitur ab omnibus hominibus: manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus, per Christum ad Deum: non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti; non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur: quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat [Ms. abundavit] ministerium justitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur: et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur, sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur), sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad Dominum, aufere-tur velamen. Dominus autem Spiritus est: ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. Nos vero omnes,

A revelata facie gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

[Cap. IV.] Ideo habentes ^b administrationem juxta quod misericordiam consecuti sumus, non desicimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum: in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat ^c illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Jesum, quoniam Deus qui dixit de tenebris, lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: de-jicimur, sed non perimus: semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut et vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et loquimur: scientes quoniam qui suscitavit Jesum, et nos cum Jesu suscitabit, et constituet vobiscum. Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei. Propter quod non desicimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corruptus: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem. Id enim, quod in præsentem est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operatur in nobis. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

D [Cap. V.] Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de [Ms. in] cælo est, superindui cupientes. Si tamen vestiti, non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus ex-poliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est, a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus,

Palat. ms.

^c Hic vero illis pronomen, quod in plerisque Græcis libris habetur, Palat. ms. retinet.

^a Palatinus ms., non enim ignoramus astutias cogitationes ejus: in Græco autem tantum est, τὰ νοήματα.

^b Addit pronomen hanc juxta Græcum textum

qui dedit nobis pignus spiritus. Audeates igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino (per fidem enim ambulamus, et non per speciem): audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et præsentem esse ad Dominum. Et ideo contendimus, sive absentes, sive præsentem, placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, et non in corde. Sive enim mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis. Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est ^a Christus: et, et qui vivunt, jam non sibi vivunt, sed ei, qui pro ipis mortuus est, et resurrexit. Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt ^b omnia nova. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: et dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

[Cap. VI.] Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditioibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ a dextris et a sinistris: per gloriam, et ignobilitatem; per infamiam, et bonam famam: ut seductores, et veraces; sicut qui ignoti et cogniti: quasi morientes, et ecce vivimus; ut castigati, et non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos

A autem locupletantes: tamquam nihil habentes, et omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris: eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini et vos. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cum infidelibus? Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos, et erollorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis: B et ego recipiam vos: et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit Dominus omnipotens.

[Cap. VII.] Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commorandum, et ad convivendum. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Nam et cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugna; C intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi. Non solum autem in adventu ejus, sed etiam ^c in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gaudeam. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit; nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, ^d quam habemus pro vobis coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi,

lacione qua, etc.

^a Juxta Græcum exemplar Palatinus ms., sollicitudinem nostram, quam pro vobis habemus ad vos coram Deo, τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἰνώπιον τοῦ Θεοῦ.

^a Nomen *Christus*, quod et a Græco archetypo abest, in Palat. ms. non additur.

^b Atque hic vocem *omnia*, quæ tamen in Græco plerumque habetur, Palat. ms. ignorat.

^c Idem Palat. ms., in solatio quo, etc., pro *conso-*

quia reffectus est spiritus ejus ab omnibus vobis. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus : sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est, et viscera ejus abundantius in vobis sunt : reminiscens omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore et tremore excepistis illum. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

[Cap. VIII.] Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ : quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum ^a fuit : et altissima paupertas eorum abundavit in divitiis simplicitatis eorum : quia secundum virtutem [Ms. add. Dei] testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in sanctos. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei ; ita ut rogarem Titum, ut quemadmodum cæpit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis fide, et sermone, et scientia, et omni sollicitudine, insuper et charitate vestra in nos, ut et in hac gratia abundetis. Non quasi imperans dico : sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis. Et consilium in hoc do : hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed et velle cœpistis ab anno priore : nunc vero et facto perficite : ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est ; secundum id quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. In præsentī tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat : ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est : Qui multum, non abundavit : et qui modicum, non minoravit. Gratias autem Deo, qui dedit [Ms. add. nobis] eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationem quidem suscepit : sed cum sollicitior esset, suæ voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias : non solum autem, sed ordinatus est ad Ecclesias comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinatam voluntatem nostram : deviantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur a nobis ^b. Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe sollicitum esse : nunc

A autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos, sive pro Tito, qui est socius meus, et in vos [Ms. vobis] adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi. Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, et nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

[Cap. IX.] Nam de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum : pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno præterito, et vestra æmulatio provocavit plurimos. Misi autem fratres : ut, ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis : ne cum venerint Macedones mecum, et invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia. Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, et præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tamquam avaritiam. Hoc autem dico : Qui [Ms. Quia] parce seminat, parce et metet : et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Unusquisque prout destinavit ^c in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate : hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis : ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est : Dispersit, dedit pauperibus : justitia ejus manet in ^d sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti : et panem ad manducandum præstabit, et multiplicabit semen vestrum : et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ : ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam ministerium hujus officii, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

[Cap. X.] Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi ; qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem vos, ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere in quodam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatē redigentes omnem intellectum in obse-

^a Tacet in Palatino ms. fuit, ut et in Græco textu.
^b Addit Palatinus ms. hic verba in *Gloriam Dei*, quorum nec vola, nec vestigium in Græco textu.
^c Ms. Palatinus, *destinavit cordi*, propius Græco

προαιρείται τῇ καρδίᾳ, ubi tamen suo non additur.
^d Absolute in æternum, pro in sæculum sæculi præfert Palatinus ms., et Græce quidem tantum est, *εἰς τὸν αἰῶνα*.

quibus Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem **A** inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita et nos. Nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis [*Ms. tac. nobis*] Dominus in ædificationem, et non in destructionem vestram: non erubescam. Ut autem non existimet tamquam terrere vos per epistolas: quoniam quidem epistolæ, inquit, graves sunt et fortes: præsentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis: hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et præsentis in facto. Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsum commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis. Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus. mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi. Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt, gloriari. Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

[*Cap. XI.*] Utinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed et supportate me: Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quæ est in Christo. Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pateremini. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia; in omnibus autem manifestati sumus vobis. Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis? Alias ecclesias exspoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos, et egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia: et in omnibus sine onere me vobis servavi, et servabo. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaïæ. Quare? Quia non diligo? Deus scit. Quod autem facio, et faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut et nos. Nam

ejusmodi pseudoapostoli, ^a sicut operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum: ipse enim Satanæs transfiguratur se in angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier), quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ. Quoniam multi gloriantur secundum carnem: et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo et ego: Hebræi sunt, et ego: Israelitæ sunt, et ego: Semen Abrahæ sunt, et ego: Ministri Christi sunt, ^b (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinques, quadragenas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci: nocte et die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore, et nuditate: præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Si gloriari oportet; quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior. Damasci præpositus gentis Aretæ regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus.

[*Cap. XII.*] Si gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones et revelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium cælum. Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit) quoniam raptus est in paradysum: et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis. Nam, et si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me; aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ

^a Cum Græco textu tacet in Palatino ms. adverbium sicut.

^b Addit Palatinus ms. isocolon et ego, quod in Græco quidem textu non habetur.

angelus Satanæ, ^a qui me colaphizet. Propter quod d
ter Dominum rogavi, ut discederet a me : et dixit
mibi : Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infir-
mitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infir-
mitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.
Propter quod placeo mihi in infirmitatibus ^b meis,
in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus,
in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc
potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis.
Ego enim a vobis debui commendari : nihil enim
minus fui ab iis, qui sunt supra modum apostoli :
tametsi nihil sum : signa tamen ^c apostolatus mei
facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, et
prodigiis, et virtutibus. Quid est enim, quod minus
habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse
non gravavi vos ? Donate mihi hanc injuriam. Ecce, **B**
tertio hoc paratus sum venire ad vos : et non ero
gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed
vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare,
sed parentes filiis. Ego autem libentissime impen-
dam, et superimpendar ipse pro animabus vestris :
licet plus vos diligens, minus diligar. Sed esto : ego
vos non gravavi : sed cum essem astutus, dolo vos
cepi. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos,
circumveni vos ? Rogavi Titum, et misi cum illo
fratrem. Numquid Titus vos circumvenit ? nonne eo-
dem spiritu ambulavimus ? nonne iisdem vestigiis ?
^d Olim putatis quod excusemus nos apud vos ? Co-
ram Deo in Christo loquimur : omnia autem, charis-
simi, propter ædificationem vestram. Timeo enim,
ne forte cum venero, non quales volo, inveniam **C**
vos : et ego inveniar a vobis, qualem non vultis : ne
forte contentiones, æmulationes, animositates, dis-
sensiones, detractiones, susurationes, inflationes,
seditiones sint inter vos : ne iterum cum venero,

Explicet Epistola B. Pauli apostoli ad Corinthios II.

^a Propius Græcæ particulae *iva* in Palatino ms. ut, pro *qui*, legitur.

^b Atque hic pronomen *meis* in Palatino ms. juxta Græcum textum omittitur.

^c Iterum Græco pressius archetypo, *signa tamen*

humiliet me Deus apud vos ; et legeam multos ex iis
qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam
super immunditia, et fornicatione, et impudicitia,
quam gesserunt.

[Cap. XIII.] Ecce tertio hoc venio ad vos : In ore
duorum, vel trium testium stabit omne verbum.
Prædixi [*Ms. add. enim*], et prædico, ut præsens
[*Ms. add. vobis*], et nunc absens, iis qui ante pec-
caverunt, et cæteris omnibus, quoniam si venero
iterum, non parcam. An experimentum quæritis
ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non
infirmatur, sed potens est in vobis ? Nam etsi cruci-
fixus est ex infirmitate : sed vivit ex virtute Dei.
Nam et nos infirmi sumus in illo : sed vivemus cum
eo ex virtute Dei in vobis. Vosmetipsos tentate si
estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis
vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est ? nisi
forte reprobi estis. Spero autem, quod cognoscetis,
quia nos non sumus reprobi. Oramus autem Deum,
ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appare-
amus, sed ut vos quod bonum est, faciatis : nos au-
tem ut reprobi simus. Non enim possumus aliquid
adversus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus
enim, quoniam [*Ms. quando*] nos infirmi sumus, vos
autem potentes estis. Hoc et oramus vestram con-
summationem. Ideo hæc absens scribo, ut non præ-
sens durius agam, secundum potestatem, quam
Dominus dedit mihi in ædificationem, et non in de-
structionem. De cætero, fratres, gaudete, perfecti
estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et
Deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Salutate in-
vicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.
Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et
communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vo-
bis. Amen.

Apostoli facta sunt in Palatino ms. legitur, ut ibi, τὸ μὲν σῆμα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη.

^d Ut in Græco est Πάλιν, in Palatino ms. est *Iterum*.

B. PAULI APOSTOLI

INCIPIT

EPISTOLA AD GALATAS.

[Cap. I.] Paulus apostolus non ab hominibus, ne-
que per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum
Patrem, qui suscitavit eum a mortuis : et qui mecum
sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ. Gratia vobis
et pax a Deo Patre, et Domino nostro Jesu Christo,
qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eripe-
ret nos de præsentis sæculi nequam, secundum vol-
untatem Dei ad Patris nostri, cui est gloria in sæcula

D sæculorum : Amen. Miror quod sic tam cito transie-
rimini, ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in
aliud Evangelium : quod non est aliud, nisi sunt
aliqui, qui vos conturbant, et volunt convertere
Evangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de
cælo evangelizet vobis præterquam quod evangeli-
zavimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, et
nunc iterum dico : Si quis vobis evangelizaverit